

Pakolaisvirta kohti länttä

Röhön kyläkuvaus osa II (edell. osa julkaistu KH n:o 5—6/91)

Ankara talvi koetteli Röhöä vv. 1921—22. Paukkuvat pakkaset kestivät viikkokausia. Pakkasia seurasivat vielä sellaiset lumipyryt ja tuiskut, ettei kunnon isäntä koiraansaakaan ulos päästänyt. Sotauutisetkaan eivät luvanneet hyvää. Röhöläisiä kehoitettiin pakenemaan niin kauan kuin siihen vielä olisi mahdollisuus.

Niinpä tammikuun 26. päivänä 1922 puolen päivän aikoihin useimmat röhöläiset lähtivät pitkälle matkalleen. Mukaan otettiin sen verran mitä ehdittiin. Onnellisimmassa asemassa oli sellaiset perheet, joilla oli hevosia käytössään; kuormaan sopi ruokaa ja tavaraa pitemmäksikin aikaa ja saivathan siinä kyydin heikoimmatkin matkaajat. Röhöläisten kanssa samaan pakolaisvirtaan tuli myös Suvi-Suurjärven asukkaita. Kun karavaani tuli Ohtaan, todettiin, että talvitie jään yli olikin räjäytetty hajalleen. Kuormaa oli kevennettävä. Tienpuoleen viskeltiin jos minkälaista tavaraa. Eläimiäkin piti jättää lumihankeen ja jatkaa eteenpäin niin vähin kuormin kuin mahdollista. Kaikkiaan matka suomalaisen rajakylään kesti pari vuorokautta. Siinä useimmat yöpyivät ja jatkoivat vasta seuraavana päivänä Kuusamoon.

Kuusamoon päättyikin monen röhöläisen pakomatka. Varsinkin suurilla lapsiperheillä olisi ollut liian rasittavaa jatkaa matkaa edelleen. Niinpä mm. Akiman Oskari eli Oskari Larinen, jolla oli kaikkiaan 11 lasta (pienimmät Hekla, Natalia = myöhemmin Borzenkova ja Nikolai, joka oli vasta syntynyt, jäivät äitinsä Okseniin kanssa Röhöön), Risto ja Houri Luukkonen, jolla oli 6 lasta sekä Pekka Vasiljeff, jolla oli 15 lasta sekä Mikko Larinen, josta vain mainitaan, että hänellä oli suuri lapsilauma, jäivät Kuusamoon.

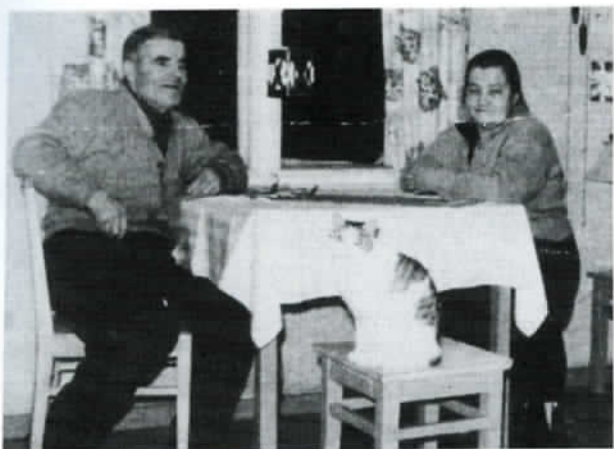
Muiden päämääränä oli Oulu, joka oli röhöläisillekin tuttu laukkukauppiaiden ansiosta. Sinne pakolaiset saapuivat helmikuun lopussa. Nyt ruvettiin etsiskelemään sukulaisia ja tuttavuuksia, joiden luokse pääsisi alkajaisiksi, ja jollei sellaisia ollut, kyselemään itselleen työtä.

Tästä alkoi röhöläisperheiden hajoaminen. Vanhuksia sijoitettiin joko Kymenlinnaan tai Turkinsaareen, lapsia mm. Ilmajoella sijaitsevaan yksityiseen lastenkotiin, miehet menivät metsätöihin ja vaimot lapsien kera sukulaisiin tai eri paikkakunnilla toimiviin lastensuojoihin. 12-vuotiaat kaverukset Korkeaniemestä Iivana Lasaroff Triihvolasta ja Risto Vasiljeff Jyrkilästä pääsivät onneksi yhdessä Ilmajoelle, mutta tulihan pojille useamman kuin kerran ikävä omaisiaan lastenkodissa vietetyn vuoden aikana. Iivanan isä Miihkali pääsi ensin töihin Rovaniemelle ja sitten Simoon, äiti Oksenie ja Iivanan nuoremmat sisarukset sekä isoäiti joutuivat Sortavalaan lastensuojajaan. Riston vanhemmilla oli sikäli parempi onni, että heillä oli sukulaisia Paavolassa ja koko perhe Ristoa lukuunotta pääsi aluksi sinne. Ristokin seurasi perhettään vuoden päästä. Hän oli ikäisekseen pitkä ja vanikka miehenalku eikä hän halunnut kauan syödä laiskan leipää, vaan lähti ansiotyöhön lihin jo vuonna 1924. Seuraavana keväänä hän sai houkuteltua kaverinsa Iivanan mukaan.

Vasiljeffin veljeksistä Pekka jäi siis Kuusamoon. Riston isoisa Jyrki joutui Kymenlinnaan ja Huotari (Heikki) vaimonsa Ustin kanssa pääsi Kangasalan asemalle maanviljelijä Erkki Penttilän palvelukseen. Lapset tulivat mukaan. Iro oli 14-vuotias, Maura 13, Kormila 9 ja Uljaana 4-vuotias.

Röhöläisperhe Oulussa v. 1923. Edessä vas. Huotari Vasiljeff (Heikki Visamaa), Kormila Kalle, vaimo Usti (Kiestingin Kiisjoen kylästä), ja nuorin tytär Uljana (Ulla), takana vas. Maura (Maire), Tatjana (Taimi) ja Parassia (Paula).

Risto ja Houri Luukkonen jäivät perheineen Kuusamoon. Heidän tyttärensä Anastasia avioitui Sompajärveläisen Juho Vasilinpoika Kusminin kera. Kuva otettu Kuusamossa 1960.

Perheelle luovutettiin käyttöön kaunis ja tilava rantamökki. Kun molemmat vanhemmat tekivät pitkiä työpäiviä Penttilän tilalla, lapset saivat touhuta keskenään. Iro ja Maura olivat jo isoja tyttöjä ja osasivat kyllä huolehtia pienemmistä siskoksistaan. Järven ympärillä oli paljon kesähuiloita ja kun kevät eteni pidemmälle, alkoivat niiden asukkaat tulla kesäänsä viettämään. Oli lapsilla pian leikkikavereita! Puolitoista vuotta perhe viipyi Pälkäneellä ja se on jäänyt nuorimmalle lapsista, Ullalle, mieluisana muistona mieleen.

Sitten tuli vuosi 1923 ja kaikille pakolaisille oli luvassa amnestia, jos he päättäisivät palata takaisin Karjalaan. Ja vaikka Erkki Penttilä kuinka yritti houkutella Vasiljeffejä (nyt Visamaita) lupaamalla jopa rantamökkin heille omaksi, niin mikään ei auttanut. Koti-ikävä oli kasvanut voittamattoman suureksi. Niin perhe palasi lokakuussa 1923 Ouluun, missä he kuulivat vasta ensimmäisen kerran Karjalasta lähdön jälkeen kolmesta vanhimmasta lapsestaan; 19-vuotias Tatjana oli ottanut Pudasjärveltä palveluspaikan, 17-vuotias Parassia asui Rantalassa, jossa oli muitakin pakolaisia ja 20-vuotias Teppana alias Tapani Lahti oli ollut ensin Nakkilassa ja sitten Kemissä Veitsiluodon sahalla töissä.

Perhe oli jälleen koossa. Oulussa he saivat vuokrata Patamäestä Kontion talon. Töitäkin saatiin Valjastehtaalta. Sitteen tapahtui hyvin traaginen asia: Iro sairastui vakavaan äkilliseen munuaistulehdukseen. Hän sairasti sitä kotona. Eräänä päivänä hän pyysi äitiään jäämään kotiin, koska tiesi kuolevansa. Hän kuvaili äidilleen sänkyssä vieressä olevia valkeisiin pukeutuneita noutajiaan, mutta Usti piti sitä houreena. Kuitenkin kun hän tuli ruokatunnilla tyttöönsä katsomaan, tämä henkäisi siinä äitinsä käsivarrella viimeisen henkäyksensä.

Maikkulan pakolaiskoulu aloitti syksyllä 1923 ja Parassia (Paula), Maura ja Kormila (Kalle) pääsivät nyt opintielle. Paula kävi koulua vuoden, Kalle ja Maura kuusi vuotta.

Lähtö Karjalaan viivästy yhä ja lopulla paluuhaaveista luovuttiin. Usti sairasteli pitkään lavantautia ja kun hän vihdoin siitä selvisi, tuli yleinen verenmyrkytys: kainaloon oli kasvanut ajos ja puhkaisun jälkeen se rupesikin tulehtumaan ikävin seurauksin. Usti muutti tuonilmaisiiin. Ulla, nuorinmainen oli silloin juuri aloittelemassa koulunkäyntiään.

Vaikka Karjalaan paluu näin kuivui kokoon ainakin Visamaan perheen kohdalta, niin muita sinne toki palasi: Oskari

ja Mikko Larinen molemmat perheineen, (talot n:o 10—11), Nikolai Hoikka (n:o 15), Matro Lasaroff lapsineen, samoin Tatjana Aalto (talo n:o 14) muutamia mainitakseni.

Kaikki Vasiljeffin veljekset jäivät Suomeen. Jyrki, joka oli 65 vuoden ikäinen tullessaan Suomeen, kuoli Kymnlinnassa, mutta hänen poikansa Hotatta (Heikki) Suviranta, Riston isä, perheineen asettui asumaan Ouluun. Pekka muutti Kemiin, mutta hänen lapsistaan mm. Martta ja Kaakko asuivat Oulussa. Jaakko tosin muutti sitten pieneen Hirsijärven kylään 1930-luvulla. Hänen poikansa Johannes Palokoski saavutti ainakin karjalaisten keskuudessa mainetta maalauksillaan (yksi KSS:n toimiston seinällä). Heikki Visamaa asui Tapanin omistamassa talossa kuolemaansa asti. Hän ehti vielä suremaan nuoremman poikansa Kalle katoamista sotatantereille, mutta myös iloitsemaan vanhemman poikansa pojan syntymästä. Hänen elämänsä päättyi mottimetsään kesällä 1943.

Kolhoosiaate ei tahtonut innostaa Röhön asukkaita

Näin jatkettiin molemmin puolin rajaa elämistä normaallilla tavalla. Röhöön rakennettiin Uhtualta maantie helpotamaan tavarankuljetusta. Röhöläiset perustivat pikkukylään kyläänsä poro-osuuskunnan ja se olikin ensimmäinen tällainen yhteinen porotalous Uhtuan piirissä. Alkeiskoulukin alkoi toimia.

Poro-osuuskunta oli toiminut vasta parisen vuotta, kun Röhössä aloitettiin sirkeä selitystyö kolhoosiaatteen puolesta. Kolhoosin kannattajien lukumäärä ei oikein ottanut lisäntymäkseen; siitä huolimatta kolhoosi perustettiin kylään v. 1931. Puheenjohtajaksi valittiin Akiman Oskarin poika Vaseli, joka oli palannut Suomesta v. 1926 ja avioitunut Suvi-Suurjärvestä kotoisin olevan Madro Homasen kanssa olme vuotta paluunsa jälkeen. He olivat muuttaneet asumaan tyhjilleen jääneeseen Hilippän taloon. Siinä asui enää Olekseini akka eli vanha mummo. Talon isäntä Oleksei ja tämän velihän olivat aikoinaan käyneet Amerikoissa asti ja varoja oli Suomeenkin tallennettu, joten Röhöön he eivät enää palanneet.

Kolhoosi sai nimekseen Punainen Rusko. Siinä oli riittävästi hyviä hevosia, sadoittain poroja ja nautakarjakin. Rehu riitti, kun kaikki kaukana olevat metsänurmetkin niitettiin. Talvella kolhoosin hevoset ja miehet olivat metsätöissä. Pororaidoilla, joissa saattoi olla 60 poroa, vedettiin tuotteita Kostamukseenkin asti. Myös sikakanta lisääntyi. Lihaa myytiin runsaasti ja niin röhöläisten elintaso nousi.

Kulttuurientojakin Röhössä oli: siellä oli pieni kirjasto ja usein ohjelmallisia illanviettoja. Mikinniemen kotoisin oleva Anni Luukkonen oli taitava keksimään ohjelmaa niihin. Muitakin kyliä pyrittiin saamaan rientoihin mukaan. V. 1929 vietettiin Röhössä kesäjuhlat, joihin saapui vieraita Ohdasta, Vaarakylästä sekä Suurjärvestä. Eikä suurta kesätapahtumaa tietenkään voi olla ilman urheilukilpailuja.

Lähteet:

Heikki Lehto (Akiman Oskarin kuudennessi vanhin poika, kirjailija-opettaja): Kotikyläni Röhö, Petroskoi 1977

Poliisilaitokselta löydetty matka- ja oleskelutodistukset vv. 1922—1925

Haastattelut: Ulla Laurin o.s. Visamaa-Vasiljeff, Oulu
Risto Suviranta, ent. Vasiljeff, Oulu